

X. TEISĖ IR FINANSAI

LĖŠŲ PERVEDIMAS KAIP VIENAS PRIEVOLĖS ĮVYKDYMO BŪDŲ

Doktorantas Vadimas Toločko

Akcinė bendrovė Lietuvos žemės ūkio bankas, J. Basanavičiaus g. 26, 2600 Vilnius
Telefonas 39 35 24
Elektroninis paštas vtolocko@lzub.lt

Pateikta 2000 m. balandžio 15 d.

Parengta spausdinti 2000 m. rugpjūčio 30 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės akademijos Teisės fakulteto Finansų ir mokesčių teisės katedros
doc. dr. G. Dievulis ir AB Lietuvos žemės ūkio banko valdybos pirmininko pavaduotojas doc. dr. S. Vėlyvis*

S a n t r a u k a

Lietuvoje atsiradus ir besiplėtojant naujiems ekonominiams ūkininkavimo mechanizms, išaugo kreditinių įstaigų (visų pirma – komercinių bankų) vaidmuo finansiškai aptarnaujant įmonių ir organizacijų veiklą. Viena svarbiausių šios srities problemų yra atsiskaitymų už tiekiamas prekes ir paslaugas negrynaisiais pinigais efektyvumas. Pastaruoju metu itin plečiasi atsiskaitymų negrynaisiais pinigais taikymo sfera, diegiamos naujos jų formos, taip pat aktyviau taikomi elektroniniai informacijos apie mokėjimus perdavimo būdai. Atsiskaitymų santykių teisinio reguliavimo klausimai dar labai mažai tyrinėti, o jie darosi vis aktualesni finansų ir kredito bei užsienio prekybos institucijoms. Lietuvos Respublikos norminiai aktai įtvirtina tik bendrąsias teisės normas, kurios turėtų būti įtvirtintos vėlesniuose teisės aktuose, dar neparengtuose ar nepriimtuose.

Šiame straipsnyje lėšų pervedimas, kaip atskiras atsiskaitymų negrynaisiais pinigais instrumentas, nagrinėjamas nacionaliniame bei tarptautiniame teisinio reguliavimo mechanizmo priemonių kontekste. Atsiskaitymų teisinių santykių raidos tendencijos nagrinėjamos jų reguliavimo požiūriu. Pateikiama lėšų pervedimo sąvoka, nagrinėjamos tarptautinės teisės normos, reguliuojančios lėšų pervedimą, bei su lėšų pervedimo instrumentais susijusios problemos, trukdančios suvienodinti lėšų pervedimą reguliuojančius teisės aktus.

1. LĖŠŲ PERVEDIMO SĄVOKA, TEISINĖ PRIGIMTIS IR RŪŠYS

Lėšų pervedimas (*cambium*, arba *contrat de change*) kaip teisinis institutas atsirado XX a. viduryje. Šios sutarties pagrindu buvo išduodami pervedimo laiškai – pirminė pervedamo vekselio forma (*lettera di cambio*; *lettre de change*). Vėliau vekselis įgijo besąlygiškumo bruožų, netekdamas prievolinio ryšio su savo pagrindu (*contrat de change*), tačiau išsaugodamas reikalavimo mokėti kitoje, ne išdavimo, vietoje (*distantia loci*) savybę.

Šiuo metu banko pervedimas atliekamas nenaudojant vekselio. Jį pakeičia mokamieji pavedimai. Viduramžiais pervedimus atlikdavo atskiri pirkliai, vėliau šias funkcijas perėmė vadinamieji „žiro bankai“, kilę iš „visuomeninių bankų“, kuriuos steigdavo pirkliai ir miestų savivaldos institucijos. „Žiro bankų“¹, iš pradžių užsiiminėjusių tik klientų lėšų saugojimu už

¹ Giro – itališkai reiškia „ratas“.

atitinkamą atlyginimą, veikloje pamažu atsirado lėšų perrašymo nuo vieno pirklio sąskaitos į kito sąskaitą, išduodant žiro nurodymus, operacija [1, p. 5].

Mokamasis pavedimas, kaip atsiskaitymų instrumentas, atlieka keletą funkcijų. Paprastai teisės teorijoje vienodai vertinama cirkuliacinė mokamųjų pavedimų funkcija, kurios esmė – užtikrinti pinigų apyvartos nepertraukiamumą ir tai, jog piniginės lėšos (mokėjimai pagal sutartinių santykių dalyvių prievolės) įplaukia laiku, nors mokamasis pavedimas pats savaime nėra apyvartus. Kita vertus, egzistuoja keletas visiškai priešingų požiūrių į antrąją – mokėjimų – funkciją. Be to, skirtingai atsakoma ir į klausimą, ar lėšų pervedimas į sąskaitą mokamuoju pavedimu reiškia skolininko piniginės prievolės įvykdymą (t.y. ar jis turi privalomąją mokėjimo galią).

Rusijos civilinėje doktrinoje privalomoji mokamųjų pavedimų mokėjimo galia nepripažįstama [2, p. 168]. Prancūzijos teisėje privalomoji lėšų pervedimo mokėjimo galia taip pat nepripažįstama, tačiau prekybos apyvartos patogumo sumetimais naudojama delegavimu (PCK¹ 1275 str.). Delegavimas – tai sutartis, kuria pradinis skolininkas pristato naująjį skolininką savo kreditoriui. Kreditoriaus sutikimas (pakanka to, kad nėra pareiškimo dėl ko kita), kad skolininkas būtų pakeistas, lemia pradinio skolininko išlaisvinimą nuo prievolės (šiuo atveju susiduriame su galutine delegacija). Privalomoji lėšų pervedimo mokėjimo galia panašiai traktuojama ir Belgijos teisėje. 1922 m. birželio 28 d. Briuselio teismo sprendimas skelbia, jog „pervedimas iš sąskaitos į sąskaitą nėra nei teisėtas prievolės įvykdymas, nei įvykdymo konstatavimas <...>. Asmuo, nurodantis tokį pervedimą kaip mokėjimo būdą, privalo įrodyti <...> ne tik tai, jog jis sumokėjo, bet ir tai, jog kreditorius sutiko su tokiu mokėjimo būdu“ [3, p. 534]. Taigi tiek Prancūzijos, tiek Belgijos teisėje faktas, jog kreditorius nurodė savo sąskaitos numerį ir banką, pats savaime nereiškia sutikimo, kad skolininkas įvykdytų piniginę prievolę, pervesdamas lėšas į sąskaitą. Tuo tarpu JAV ir Vokietijos teisėje šis faktas laikomas sutikimu gauti mokėjimą, kuris paprastai vykdomas „viešosios ofertos“ tvarka. Skola laikoma padengta tada, kai bankas įskaito pinigus į kreditoriaus sąskaitą, netgi jam to nežinant (apie tai kalbama ir JAV VKK² 4A skirsnyje, 4A–406 (b) str.: „jeigu mokėjimas prievolei įvykdyti atliekamas pagal šio straipsnio paragrafą (a), prievolė laikoma įvykdyta tokiu pat laipsniu, koku prievolė būtų įvykdyta, jeigu gavėjui būtų buvusi išduota tokia pat suma grynaisiais pinigais“). Taigi JAV ir Vokietijos teisėje linkstama įtvirtinti privalomąją mokėjimo galią, atsiskaitant negrynaisiais pinigais naudojant mokamuosius pavedimus. Pabrėžtina, kad Lietuvos teisės aktuose (įstatymuose ir poįstatyminiuose aktuose) nėra mokamųjų pavedimų mokėjimo galią reglamentuojančių norminių aktų³.

Terminas „mokamasis pavedimas“ (kaip piniginių atsiskaitymų instrumentas) glaudžiai susijęs su terminais „pervedimas“ ir/arba „banko pervedimas“, kurie savo turiniu platesni. M. M. Agarkovo nuomone, banko pervedimas – „sutartis, kuria kreditinė įstaiga įsipareigoja savo kontrahento sąskaita sumokėti nustatytą pinigų sumą per savo filialą arba per savo korespondentą ne savo buvimo vietovėje“ [4, p. 136]. Banko pervedimas grįstas sudėtinga juridinių ryšių struktūra. Remiantis Lietuvos civiline teise, ši struktūra gali būti apibūdinta taip:

1. mokėtojo mokėjimo prievolė gavėjui kyla iš pagrindinės sutarties, sudarytos tarp jų (ši prievolė gali būti įvykdyta mokant grynaisiais pinigais arba pervedimu į gavėjo sąskaitą);
2. banko mokėtojo mokėjimo prievolė mokėtojui kyla iš atsiskaitomosios sąskaitos sutarties;
3. banko korespondento, arba Lietuvos banko Atsiskaitymų centro (jei tarp bankų nėra tiesioginių sutartinių ryšių), mokėjimo prievolė bankui mokėtojui kyla iš korespondentinės sąskaitos sutarties (pagal LR CK 179 str., įvykdyti prievolę gali būti įpareigojamas trečiasis asmuo);
4. banko gavėjo mokėjimo prievolė gavėjui kyla iš atsiskaitomosios sąskaitos sutarties.

¹ PCK – Prancūzijos civilinis kodeksas.

² VKK – Vieningasis komercinis kodeksas.

³ 1999 m. spalio 28 d. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas (1999 10 28. Žin. 1999. Nr. VIII–1370) numato tik bendruosius mokėjimų ir atsiskaitymų principus.

Sąvoka „lėšų pervedimas“ apibrėžiama JAV teisėje, taip pat tarptautiniuose teisiniuose dokumentuose. Pagal VKK 4A–104 straipsnį, „lėšų pervedimas“ reiškia „daugelį sandorių, pradedant iniciatoriaus mokamuoju pavedimu, kurių imtasi siekiant įvykdyti mokėjimą gavėjui“. Lėšų pervedimas yra tęstinis teisinis santykis: pirmasis teises sukeliantis faktas yra mokamojo pavedimo perdavimas į iniciatoriaus („pirmojo mokamojo pavedimo siuntėjo pervedant lėšas“) banką, po kurio atliekami visi kitų pervedimo dalyvių (jungiančių bankų) veiksmai; lėšų pervedimas laikomas atliktu, kai gavėjo bankas priima mokamąjį pavedimą vykdyti gavėjo naudai. Gavėjo bankas turi atitikti tam tikrus reikalavimus: banko pavadinimas ir gavėjo sąskaita turi būti nurodyti mokamajame pavedime.

1987 m. teisinėje UNCITRAL¹ elektroninio lėšų pervedimo instrukcijoje pirmą kartą pateikiama lėšų pervedimo sistemos sąvoka, kuri apibrėžiama kaip „įstaigų ir bankų praktikos kompleksas, užtikrinantis ir palengvinantis lėšų pervedimą tarp bankų“ [8, p. 437]. Kalbant apie tokių sistemų veiklos teisinio reguliavimo ypatumus, būtina atkreipti dėmesį į tai, jog, viena vertus, joms turi įtakos nacionalinės civilinės teisės normos, tačiau, kita vertus, sistemos yra uždaro pobūdžio, t.y. dalyvavimas sistemoje reiškia prisijungimą prie susitarimų, kuriuos sistemos dalyviai sudaro tarpusavyje bei su trečiaisiais asmenimis ir kurių poveikis vienodas visiems dalyviams. Be to, banko pervedimo laikymas daugeliu savarankiškų sandorių leidžia apriboti normų, reguliuojančių pervedimo galutinumą, atsakomybę už klaidas ir netinkamą pervedimo atlikimą, teisinių santykių galiojimą sistemos viduje. Jei sistema veikia tarptautiniu lygiu, aprašytuosius santykius reguliuoja ir tarptautiniai papročiai. Egzistuoja du lėšų pervedimo (bei kartu – pavedimų pervesti lėšas) tipai: kredito pervedimas ir debeto pervedimas.

Kredito pervedimas

Pavedant kreditą iniciatyva perkelti nuosavybės teises į lėšas pagal pagrindinę prievolę priklauso skolininkui (mokėtojui). Konkretus prievolės įvykdymo būdas priklauso nuo daugelio veiksnių, o ypač nuo to, ar mokėtojas turi sąskaitą, kurias kredituojant arba debetuoju galėtų būti atliekamas mokėjimas. Šia prasme įmanomos trys situacijos: 1. mokėtojas ir gavėjas turi sąskaitas tame pačiame banke; 2. mokėtojas ir gavėjas turi sąskaitas skirtinguose bankuose; 3. sąskaitą banke turi tik viena šalis. Pirmuoju atveju nuosavybės teisė į lėšas perkeliama darant atitinkamą įrašą transfertų (pavedimų) knygoje. Banko prievolės ir mokėtojui, ir gavėjui kyla su jais sudarytų banko sąskaitos sutarčių pagrindu. Antruoju atveju prievolinių ryšių struktūra tampa sudėtingesnė. Pavedime dalyvaujančių šalių tarpusavio pareigos kyla tik artimiausio kontrahento atžvilgiu (mokėtojas – mokėtojo bankas; mokėtojo bankas – gavėjo bankas; gavėjo bankas – gavėjas). Trečiuoju atveju kyla būtinybė įskaityti arba nurašyti atitinkamą sumą grynaisiais pinigais. Banko prievolė įvykdyti pavedimą kyla tiesiogiai iš mokėtojo pavedimo. Mokėtojui atidarant sąskaitą, bankas vykdo konkretų pavedimą, remdamasis jau sudaryta banko sąskaitos sutartimi.

---

¹ UNCITRAL – *United Nations Commission of International Trade Law* (JTO Tarptautinės prekybinės teisės komisija).

Debeto pervedimas

Pavedant debetą, realizuojama kreditoriaus (gavėjo) reikalavimo teisė perduoti jo pozicijon iš mokėtojo priklausančias lėšas. Debeto pervedimas gali būti tiesiogiai susijęs su gavėjo mokėjimo dokumentų (vekselio arba čekio) inkaso, nors pastaruoju metu jis vis dažniau atliekamas gavėjo reiškiamų mokamųjų reikalavimų pagrindu, nenaudojant apyvartinių dokumentų. Reikalavimo teisė šiuo atveju kyla ne iš apyvartinio dokumento, o iš pagrindinės sutarties, kuri nustato konkretų mokėjimo būdą, nors mokėtojo sutikimas su jo sąskaitos debetavimu, išreikštas banko sąskaitos sutarties sąlygos arba vienkartinio leidimo forma, tebėra būtinas.

Lėšų pervedimo klasifikacija gali būti atliekama pagal sutarties dėl lėšų pervedimo grynaisiais pinigais formą.

Sutartis dėl mokėjimų grynaisiais pinigais

Sutartys dėl lėšų pervedimo grynaisiais pinigais gali būti skirstomos į du porūšius: pervedimai įplaukomis arba išmokomis. Pirmuoju atveju bankui mokėtoju pervedama pervedamoji pinigų suma kartu su paslaugų kaina, o bankas įsipareigoja pervesti pinigų sumą gavėjui grynaisiais pinigais arba jo sąskaitos kreditan. Perveddami debetą, bankai išduoda mokėtoju pavidimą reikalauti mokėjimo (pvz., čekį, išrašytą banko mokėtoju arba kito banko vardu). Tokiu atveju sutartinės banko prievolės grindžiamos teisės aktais, reguliuojančiais čekių naudojimą. Pavedant grynuosius pinigus išmokomis, bankas įsipareigoja išmokėti gavėjui grynuosius pinigus. Banko prievolės gali apimti įsipareigojimus surasti gavėją nurodytu adresu arba saugoti lėšas iki gavėjo pareikalavimo. Iki lėšų įteikimo gavėjas neturi reikalavimo teisės bankui, kadangi sutartinių santykių tarp jų nėra.

Susitarimas dėl pervedimo į sąskaitą arba iš jos

Šios rūšies susitarimai gali būti sudaromi raštu, žodžiu (numatant keletą neesminių sąlygų) arba atsižvelgiant į bendrąsias atsiskaitymų sąlygas. Tokių susitarimų dalykas yra lėšų pervedimas į nurodytą gavėjų sąskaitas remiantis mokėtoju pavidimu pervesti kreditą arba leidimu akceptuoti gavėjo pavidimą dėl debeto pervedimo. Už atliktas paslaugas bankas turi teisę gauti atlygį. Mokėtoju pavidimas pervesti lėšas sutarčių dėl lėšų pervedimo į sąskaitą arba iš jos pagrindu suteikia bankui mokėtoju leidimą pervesti lėšas į gavėjo sąskaitą ir debetuoti mokėtoju sąskaitą. Nesant abejonių dėl pavidimo pervesti kreditą ar debetą, mokėtoju bankas laikomas įgaliotu veikti pagal pavidimą pervesti lėšas.

Pagal informacijos apie mokėjimus perdavimo ir apdorojimo pobūdį pavidimai gali būti skirstomi į: 1. pašto; 2. telegrafo; 3. elektroninius; pagal subjekcinę sudėtį – į 1. bankų (juridinis pavidimo atlikimo pagrindas – korespondentinė sąskaitą arba speciali sutartis); 2. klientų lėšų pavidimus (juridinis atlikimo pagrindas – sutartis dėl atsiskaitymų ir kasos aptarnavimo naudojant elektroninės formos dokumentus); pagal pavidimo pagrindu esančios sutarties rūšį – į 1. pavidimus pagal prekinis sandorius; 2. pavidimus pagal kitus sandorius (kreditinius, valiutinius, fondinius ir pan.); pagal pavidimų ypatybes – į 1. grupinius ir 2. individualius.

Apibrėžus lėšų pavidimą ir nustačius jo ypatybes, galima pereiti prie pagrindinio kredito pavidimų instrumento – mokamojo pavidimo – nagrinėjimo. Rusijos civilinėje teisėje galima aptikti įvairių mokamojo pavidimo apibrėžimų, kurie grindžiami sąskaitos savininko ofertos bankui atlikti atsiskaitymą negrynaisiais pinigais samprata (E. S. Kompaneecas, E. G. Polonskis [5, p. 162]), nurodymo pervesti lėšas samprata (J. A. Kunikas [6, p. 232], G. A. Uchtujevas [1, p. 54]) arba pavidimo pervesti lėšas samprata (F. Ch. Libermanas [7, p. 80]). Rusijos Federacijos civilinio kodekso antroje dalyje (862 str. 1 d.) pateiktame mokamojo pavidimo apibrėžime numatoma, jog mokamojo pavidimo įvykdymas yra banko pareiga („mokamojo pavidimu bankas įpareigojamas pervesti nustatytą pinigų sumą į mokėtoju nurodyto asmens sąskaitą šiame ar kitame banke mokėtoju sąskaitoje esančiomis lėšomis).

Taigi mokamasis pavedimas traktuojamas kaip nurodymas pervesti lėšas. Lėšų pervedimu laikomas ne tik lėšų nurašymas, bet ir jų perdavimas pavedime nurodytam asmeniui [8, p. 29], kas lemia banko pareigą atlyginti nuostolius klientui, jei šis davė nurodymą pervesti lėšas, tačiau į gavėjo sąskaitą jos neįplaukia.

Skirtingai traktuojama ir mokamųjų pavedimų, kaip kreditinio lėšų pervedimo instrumento, teisinė prigimtis. Vyraujančio požiūrio šalininkai pavedimą laiko vienašaliu sandėriu (pvz., I. M. Kaufmanas [9, p. 269], J. A. Kunikas [6, p. 83], F. Ch. Libermanas [7, p. 80]). L. S. Eljassonas [10, p. 143–144] ir M. M. Agarkovas, nors ir apibrėždami mokamąjį pavedimą kaip vienašalį sandorį, pažymi pavedimo sutarties nepritaikomumą. M. M. Agarkovas nurodo: „Teoriškai galima laikyti pervedimą mandato rūšimi. Tačiau galiojančią teisę atitinkantis sutartinis tipas – pavedimas – taikomas tik tiesioginio atstovavimo atvejais (sudarant sandorius kitos šalies vardu). Todėl ir normos dėl pavedimo sutarties gali būti taikomos taip pat tik pagal analogiją“ [4, p. 138]. Tą patį galima pasakyti ir apie komiso sutartį (LR CK 406 str.): komisionierius įsipareigoja komitento pavedimu už atlyginimą sudaryti sandorius savo vardu komitento sąskaita. Jeigu veikiama neatlygintinai ir paties komitento vardu, komiso sutarties konstrukcija grynuoju pavidalu netaikytina. Taigi mokamąjį pavedimą galima laikyti ypatingos rūšies vienašale besąlygiška atsiskaitymo sutartimi.

Nepaisant to, kad civilinėje teisėje vyrauja mokamojo pavedimo kaip vienašalio sandorio samprata, egzistuoja ir požiūris, jog mokamasis pavedimas (žiro nurodymas) laikytinas vertybinių popierių rūšimi, o dar konkrečiau – vardinio čekio porūšiu. S. N. Landkofo teigimu, „žiro nurodymas – vardinio čekio, numatančio žiro nurodymo davėjo teisę atšaukti žiro nurodymą, porūšis, naudojamas atsiskaitymuose ir todėl neapyvartus“ [11, p. 8]. Ši koncepcija vėliau buvo pagrįstai kritikuojama, kadangi: čekio kaip vertybinio popieriaus samprata įtvirtinta įstatymuose, tuo tarpu mokamasis pavedimas – atsiskaitymų dokumentas, kuriam įstatymai vertybinių popierių savybės nesuteikia; čekis perduodamas čekio turėtojui, kuris jį pateikia bankui, o mokamasis pavedimas teikiamas tiesiogiai bankui; be to, nepadengtas čekis grąžinamas čekio turėtojui [5, p. 165].

Taigi, remiantis mokamųjų pavedimų analize, galima nurodyti keletą jų požymių:

1. mokamieji pavedimai nėra vertybiniai popieriai, kadangi dokumento turėjimo nepakanka jame išreikštai turtinei teisei įgyvendinti;
2. mokamasis pavedimas – vienašalis sandoris, susijęs su atsiskaitomosios sąskaitos sutartimi, išreiškiantis mokėtojo skolininko valią;
3. mokamasis pavedimas pasižymi priklausomybe nuo mokėjimo reikalavimo pagrindo – pakrautų prekių arba suteiktų paslaugų;
4. mokamieji pavedimai pasižymi formalumu: jų turinį ir formą lemia pagrindinė sutartis;
5. mokamieji pavedimai grįsti mišria teisinių santykių struktūra:
  - a. santykiai tarp mokėtojo ir gavėjo reguliuojami pagrindine sutartimi, numatančia apmokėjimą mokamaisiais pavedimais;
  - b. santykiai tarp mokėtojo ir banko reguliuojami banko sąskaitos sutartimi, pagal kurią bankas įsipareigoja apmokėti mokamuosius pavedimus, kuriuos išduoda mokėtojas;
  - c. bankas neturi prievolių gavėjo atžvilgiu.

Kaip jau minėta, Amerikos teisėje sąvokos „lėšų pervedimas“ ir „mokamasis pavedimas“ įtvirtintos JAV VKK 4A skirsnyje „Lėšų pervedimas“ (atitinkamai, 4A–103 (1) str. ir 4A–104 (a) str.). Lėšų pervedimo sąvoka šiame straipsnyje jau buvo nagrinėjama. „Mokamasis pavedimas“ reiškia siuntėjo nurodymą (žodine, rašytine forma arba naudojant elektronines ryšio priemones) bankui gavėjui sumokėti gavėjui arba duoti nurodymą kitam bankui pervesti nustatytą pinigų sumą į gavėjo sąskaitą. Nurodymas pervesti nustatytą pinigų sumą gavėjui reiškia nurodymą pervesti įsiskolinimą, kadangi būtent taip suprantama skola anglosaksiškoje teisės doktrinoje. Būdingi atskirų mokamųjų pavedimų bruožai yra jų besąlygiškumas, atlygintinumas ir specifinis perdavimo būdas. Mokamųjų pavedimų besąlygiškumas reiškia, jog nurodyme nėra jokios kitos sąlygos mokėjimui atlikti, išskyrus mokėjimo laiką (pvz., jeigu siuntėjo instrukcijoje būtų nurodytas reikalavimas „sumokėti 100 000 \$ dešimtą dieną, jei bus gauti pakrovimo dokumentai“, bankas neprivalėtų jo vykdyti). Mokamųjų

pavedimų atlygintinumas reiškia, jog bankas, atliekantis mokėjimą, debetuoja asmens, davusio nurodymą, sąskaitą ar kitu būdu gauna mokėjimą iš siuntėjo. Mokamojo pavedimo perdavimo būdas – tai būdas, kurį siuntėjas pasirenka pavedimo perdavimui į banką. Perdavimo būdai gali būti: tiesioginis perdavimas, perdavimas per agentą, perdavimas per kitą banką (bankinio pervedimo sistemą, kuri suprantama kaip „kabelinio pervedimo sistema, automatizuotas kliringinis atsiskaitymas, komunikacinė kliringo sistema ar kitokia bankų asociacija, per kurią banko mokamasis pavedimas gali būti perduotas bankui, kuriam jis adresuotas“¹) arba komunikacijos sistemą. Banko pervedimų bei komunikacijos sistemos laikomos „siuntėjo agentu, kurio tikslas – perduoti mokamąjį pavedimą bankui“ (4A–206 (a) str.), be to, jei banko ir sistemos tarpusavyje keliami reikalavimai neatitinka, sąlygos, sistemos keliamos bankui, laikomos prioritetinėmis. 4A skirsnis netaikomas, jei kaip siuntėjas veikia vartotojas².

R. Savatjė nuomone, „bankas vykdo mokamąjį pavedimą kliento, kurio atžvilgiu jis veikia kaip skolininkas, nurodymu kito kliento, kurio atžvilgiu jis veikia kaip skolininkas vietoj pirmojo savo kliento, naudai“. Visiškai akivaizdu, jog bankas neperduoda ir negauna pinigų tiesiogine prasme. Mokėjimas atliekamas [banko] viduje [12, p. 265]. Taigi R. Savatjė pateikta mokamųjų pavedimų samprata apima delegavimo institutą (apie jo vaidmenį, suteikiant teisinę galią atsiskaitymams negrynaisiais pinigais, jau buvo rašyta): mokėtoji išdavus bankui pavedimą, mokėtojas (kreditorius) įpareigoja banką (skolininkui) sumokėti trečiajam asmeniui. Delegavimo padarinys – dviejų tarpusavyje susijusių skolų (didesnių kaip mokėtojo skolos gavėjui ir banko skolos mokėtoji suma, esanti sąskaitoje) virtimas viena skola (banko skola gavėjui). Vis dėlto svarbu pabrėžti, jog, bankui nesumokėjus, mokėtojo prievolė gavėjui neišnyksta, nepasibaigia ir lieka galioti visa apimtimi.

Pagal lėšų pervedimo sandorio subjektą skiriami viename ir keliuose bankuose vykdomų pervedimų mokamieji pavedimai. Viename banke atliekamo pervedimo mokamieji pavedimai naudojami tais atvejais, kai mokėtojas ir gavėjas turi sąskaitas tame pačiame banke, kuris atlieka drauge ir banko mokėtojo, ir banko gavėjo funkcijas. Bankas turi įsipareigojimų ir mokėtojo, ir gavėjo atžvilgiu, tad jis ir atsako už pervedimo atlikimą. Jei mokėtojas ir gavėjas turi sąskaitas skirtinguose bankuose, o tarp bankų egzistuoja sutartiniai (korespondentiniai) santykiai, mokamieji pavedimai pervedami lėšas perduodami tiesiogiai (lėšų pervedimas atliekamas dviejuose bankuose). Taigi tiesiogiai pervedant pirmasis bankas pateikia antrajam pavedimą pervedti lėšas, nedalyvaujant jokiam tarpininkui, išskyrus ryšių tarnybą arba atsiskaitymų rūmus. Taip pervedant mokamasis pavedimas, kurį bankas mokėtojas perduoda bankui gavėjui, atlieka įgaliojimo (teisių disponuoti mokėtojo lėšomis suteikimo), avizo (pranešimo apie prievolės įvykdymą, t.y. apie tai, jog banko gavėjo sąskaita banke mokėtojuje kredituota) ir leidimo (vienašalio sandorio) bankui gavėjui debetuoti banko mokėtojo sąskaitą vaidmenis. Jei tarp bankų, kuriuose atidarytos mokėtojo ir gavėjo sąskaitos, nėra sutartinių (korespondentinių) santykių, kyla būtinybė įtraukti trečiąjį banką tarpininką (mokėjimo pervedimas atliekamas, dalyvaujant keliems bankams). Jei kredito pervedimas atliekamas banko mokėtojo kliento prašymu banko gavėjo kliento naudai, susiduriama mažiausiai su penkiašaliu teisiniu santykiu, kurį teisiniu požiūriu derėtų laikyti vientisu, nes tinkamas mokėtojo prievolių įvykdymas tiesiogiai susijęs su įgaliotų bankų veiksmis. Tiesa, kartais tenka atsižvelgti ir į kiekvieną dvišalį teisinį santykį.

G. A. Uchtujevas pagal mokėjimo valiutą išskiria tarptautinės apyvartos mokamuosius ir vidaus apyvartos mokamuosius pavedimus [1, p. 55]. Pagal atlikimo momentą [13, p. 87] mokamieji pavedimai skirstomi į terminuotus, išankstinius ir atidėto termino pavedimus. Pagal mokėjimo užtikrinimą [6, p. 157] galima išskirti banko neakceptuotus (iš anksto nedeponuojant sumos) ir banko akceptuotus (iš anksto deponuojant sumą) pavedimus. Išankstinis sumos deponavimas vertinamas kaip padengimas. Teisinė padengimo prigimtis – „asmens, duodančio nurodymą, reikalavimo teisė mokėtojo, kurį jis įpareigoja sumokėti vietoje savęs trečiajam asmeniui, atžvilgiu“ [12, p. 263].

¹ VKK 4A–105 (5) str.

² Vartotojų sandėrius dėl elektroninio lėšų pervedimo reguliuoja 1978 m. Elektroninio lėšų pervedimo įstatymas, XX titulas.

2. LĖŠŲ PERVEDIMO TARPTAUTINIS TEISINIS REGULIAVIMAS IR NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ DERINIMO KLIŪTYS

Tarptautinis teisinis lėšų pervedimo reguliavimas prasidėjo nuo teisės aktų, reguliuojančių apyvartinius debetinio lėšų pervedimo dokumentus, vienodinimo (1930–1931 m. Ženevos konvencijos, 1988 m. Niujorko tarptautinių peradresuojamųjų vekselių ir tarptautinių paprastųjų vekselių konvencija). Unifikuoti kreditinius pervedimus reguliuojančius teisės aktus pradėta visai neseniai, kadangi kreditiniai pervedimai savarankiška atsiskaitymų rūšimi tapo tik XIX a. viduryje, nutiesus pirmąsias telegrafo linijas. Iki to laiko mokėtojo galimybės buvo apribotos tokiais mokėjimų instrumentais kaip čekis ir peradresuojamasis vekselis. Ėmus pervedimus atlikinėti telegrafu, teisinėje praktikoje pradėtas naudoti banko mokėtojo nurodymas atlikti mokėjimą bankui gavėjui. Tobulėjant technologijoms, telegrafą pakeitė teleksas, o šį – kompiuterių tinklai.

Tarptautinėms lėšų elektroninio pervedimo bankų sistemoms pasiekus kokybiškai naują lygį (visų pirma dėl S.W.I.F.T.¹), ėmus funkcionuoti naujoms nacionalinėms sistemoms (Prancūzijoje ir Šveicarijoje) bei pradėjus atlikinėti tarptautinius atsiskaitymus per nacionalines sistemas (CHIPS²), išaugo tarptautinio elektroninių atsiskaitymų reguliavimo būtinybė. Vadovaujantis UNCITRAL, buvo sudaryta darbo grupė, turėjusi apibendrinti elektroninio lėšų pervedimo reguliavimo patirtį. Kaip vienas pagrindinių ilgalaikių darbo grupės tikslų buvo įvardytas atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinio reguliavimo unifikavimas. 1987 m. išleistos grupės parengtos Teisinės elektroninio lėšų pervedimo taisyklės, kuriose pirmą kartą tarptautiniu lygiu mėginama „surasti bendrus teisinio lėšų pervedimo reguliavimo ir bankų praktikos elementus, siekiant palengvinti procesą, kurio metu keičiamos teisės normos, reguliuojančios lėšų pervedimą apyvartiniais dokumentais, bandant jas suderinti su elektroninio lėšų pervedimo reikalavimais“. Taigi nacionalinių normų ir bankų praktikos, susijusios su elektroniniu lėšų pervedimu, sisteminimo rezultatams apibendrinti pasirinkta taisyklių forma. Tai lėmė keletas priežasčių: 1. konvencijos ar netgi tipinio įstatymo forma neleistų taip detaliai atsakyti į su teisiniais elektroninio lėšų pervedimo aspektais susijusius klausimus; 2. netgi egzistuojant objektyvioms prielaidoms teisinės praktikos unifikavimui (plečiantis tarptautiniams prekybos ir finansiniams ryšiams, sėkmingai funkcionuojant tarptautinėms mokėjimų ir komunikacijos sistemoms, sparčiai augant elektroniniu būdu atliekamų mokėjimų mastui), didžiosios dalies valstybių nacionalinėje teisėje elektroniniams atsiskaitymams iki šiol nesuteikiamas atskiras juridinis statusas (nepaisant svarbių kai kurių valstybių (pvz., JAV, Rusijos) privatinės teisės normų pakeitimų šia linkme).

Unifikuojant tarptautinius kredito ir elektroninius lėšų pervedimus reguliuojančias teisės normas, itin didelę reikšmę turėjo 1992 m. priimtas tipinis įstatymas „Dėl tarptautinių kredito pervedimų“³ (toliau tekste – Tipinis įstatymas). Pagrindiniu kriterijumi, kuriuo remiantis nustatoma, ar konkretus kredito pervedimas yra tarptautinis, laikomas banko siuntėjo ir banko gavėjo buvimas skirtingose valstybėse. Taigi Tipinio įstatymo reguliavimo sfera apima tarptautinius bankinius kredito pervedimus, tačiau nereguliuoja pašto įstaigų ir nebankinių finansinių įstaigų (biržų, draudimo kompanijų) atliekamų pervedimų.

Galimybės unifikuoti kreditinių lėšų pervedimus reguliuojančius teisės aktus riboja tam tikros su pervedimo instrumentais susijusios problemos. Šios problemos kyla dėl būtinybės unifikuoti pervedimo pavidimų formos ir rekvizitų, pavidimo tikrumo nustatymo procedūrų ir pavidimo įvykdymo laiko nustatymo reikalavimus. Elektroninio lėšų pervedimo pavidimui dažniausiai taikomas ne oficialus tikrumo nustatymas (remiantis notariniu patvirtinimu arba kitu valstybės nustatytu būdu suteiktu patvirtinimu), o vadinamasis „neoficialus tikrumo nustatymas“ (kai nurodomas tik dokumento gavimo šaltinis), kurio vaidmuo svarbus nustatant tiek patį pavidimo šaltinį, tiek ir tai, jog toks pavidimas turi būti išleistas. Teisine prasme eg-

¹ S.W.I.F.T. – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* (Pasaulinė bankų finansinė telekomunikacijų bendrija).

² CHIPS – *Computer House in Processing Systems* (Aporojimo sistemų kompiuterinis centras).

³ UNCITRAL *Model Law On International Credit Transfers*. 1992. (<http://www.uncitral.org/en-index.htm>).

zistuoja esminis skirtumas tarp tikrumo nustatymo procedūrų, besiremiančių asmeninio parašo patikrinimu, ir jo analogo (atlikto elektroniniu būdu): pirmuoju atveju padirbtas parašas neturi juridinės galios ir nesukelia teisinių pasekmių, antruoju atveju pavedimai, išduoti ne teisėtai susipažinus su identifikacijos priemonėmis, turi tokią pačią juridinę galią, kaip ir išduotieji pagal galiojantį leidimą. Taisyklės, numatančios konkrečias tikrumo nustatymo procedūras, turėtų reguliuoti ir atvejus, kai išduodami melagingi arba klaidingi pavedimai (ypač svarbu, jog būtų numatyti tikslūs kriterijai, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, kokiais atvejais apgautoji šalis privalo įrodyti savo sąžiningumą).

Taikant tikrumo nustatymo procedūrą, svarbu apsibrėžti tikrinamų dokumentų apimtis ir turinį. Kai pavedimas yra išsamus, turi būti nustatytas tik paties pavedimo tikrumas. Esant sutrumpintai formai, tikrintinas mokėtojo pavedimo debetuoti sąskaitą originalas bei mokėtoju išduoto banko pavedimo pervesti lėšas originalas. Bankas siuntėjas atsako už visų tikslų pavedime esančių duomenų perdavimą. Kita vertus, bankas gavėjas ne visada gali lengvai nustatyti, ar pavedimo duomenys teisingi ir ar visi: esant pagrįstoms abejonėms dėl pavedimo neišsamumo (kylančioms dėl sąskaitos savininko vardo nebuvimo arba dėl jo sąskaitos numerių, pervedamos sumos nurodymo tik skaičiais arba tik žodiniu aprašymu, dėl pavedimo surašymo datos nebuvimo bei kitų priežasčių), bankas gavėjas privalo pateikti paklausimą bankui siuntėjui dėl papildomų duomenų. Todėl 1992 m. Tipinis įstatymas taikomas tarptautinio kredito pervedimui tiek įprasta, tiek ir elektronine forma.

Siekiant pavedimus padaryti tinkamus apdoroti automatizuotai ir, kas svarbiausia, suderinamus (kadangi standartų nesuderinamumas trukdo keistis pavedimais ir apriboja bankų efektyvumą pervedant lėšas) su kitomis duomenų apdorojimo sistemomis (nacionalinėmis ir tarptautinėmis), lėšas pervedant elektroniniu būdu, nustatomi vienodi pavedimo formato (pavedimo rekvizitų, jų išdėstymo, formos) reikalavimai. Patvirtinus vienodą lėšų pervedimo formatą, jo nesilaikantis bankas siuntėjas bankui gavėjui privalo atlyginti dėl formato reikalavimų nesilaikymo patirtą žalą, ir banko gavėjo nuostolius, patirtus ieškant pažeidimų bei juos šalinant. Kai pervedimai tarptautiniai, pervedimų formatų suderinamumo problema dar aktualesnė, kadangi dėl taikytinų procedūrų nėra bendrų tarptautinių susitarimų.

Lėšų pervedimo mokamieji pavedimai atlieka pinigų išmokėjimo kitoje, ne mokėtojo buvimo vietoje, funkciją. Todėl, atsižvelgiant į mokėtojo, aptarnaujančio banko ir gavėjo, interesus, nustatomos mažiausiai trys terminų rūšys: pavedimo įvykdymo terminas, bendrasis pervedimo atlikimo terminas ir pervedimo atlikimo baigimo terminas. 1992 m. Tipiniame įstatyme nustatoma pirmoji ir trečioji terminų rūšys.

Nagrinėjant atskirus būdus, kuriais gali būti nustatomi pavedimo įvykdymo terminai, kyla klausimų dėl juridinio fakto, sukeliančio pavedimo davėjo (mokėtojo) pareigą atlikti mokėjimą ir taip „išjudinančio“ visą grandinę. Pagal 1992 m. Tipinio įstatymo 5 straipsnį (6 p.), siuntėjas privalo „atlikti mokėjimą bankui gavėjui pagal mokamąjį pavedimą, kai bankas gavėjas jį akceptuoja“. JAV VKK 4A skirsnyje kalbama apie priėmimą vykdyti pavedimą, bet iš esmės abu terminai sinonimiški. Taigi juridiniu faktu, sukeliančiu siuntėjo pareigą atlikti mokėjimą, laikomas banko gavėjo mokamojo pavedimo akceptavimas; akcepto momentas laikomas pavedimo įvykdymo pradžia. Kadangi pervedimo procedūrą sudaro du etapai (nurodymo (mokamojo pavedimo) pervesti lėšas iš vienos sąskaitos į kitą išsiuntimas ir pats lėšų pervedimas (pavedimo atsiskaitymas)), iš tikrųjų lėšų pervedimas pradedamas iškart po akcepto, nors akcepte gali būti numatyta dar vėlesnė pervedimo pradžios data. Tokiu atveju pareiga atlikti pervedimą kyla iš akcepto, o pats mokėjimas (realus įvykdymas) atliekamas numatytu laiku.

Bendras pervedimo baigimo terminas gali būti nustatomas: 1. normatyviai (įstatymu arba poįstatyminiu aktu); 2. susitarimais, taip pat ir tarp bankų (tiesiogiai arba numanomu būdu); 3. lėšų pervedimo sistemos taisyklėmis. Koks bus pasirinktas pervedimo baigimo bendrojo termino nustatymo būdas, priklauso nuo daugelio veiksnių (pvz., valstybės dydžio, bankų sistemos pobūdžio, vyraujančio pervedimo tipo (debitas ar kreditas), kliringo susitarimų turinio ir ypatumų, įvairių elektroninio lėšų pervedimo formų naudojimo masto), į kuriuos dera atsižvelgti pasirenkant teisinio reguliavimo modelį.

Pavedimo baigimo terminas gali būti vertinamas kaip kompromisas tarp gavėjo ir jo banko (kuriems svarbu baigti pavedimą kiek galima greičiau) bei mokėtojo (norinčio kiek galima ilgiau išsaugoti teisę atšaukti pavedimą) interesų. Svarbu pažymėti, jog konkrečios taisyklės, nustatančios pavedimo baigimo momentą, priklauso nuo nacionalinės teisės principų bei teisinės praktikos ir apima beveik visus lėšų pavedimo etapus:

1. mokėtojo sąskaitos debetavimo momentą (Prancūzijoje šis momentas nurodomas pavedimo, atliekamo dalyvaujant dviem bankams, atveju, taip pat jei dėl mokėtojo nemokumo yra pradėta teisminė procedūra, lemianti nuosavybės teisės į pinigus netekimą; 1992 m. Tipiniame įstatyme yra nuoroda į debetavimo momentą kaip į vieną iš galimų baigtumo alternatyvų (6 str. p. a));

2. banko gavėjo sąskaitos kreditavimo momentas (pavedime dalyvaujant daugiau nei dviem bankams, visi bankai, išskyrus gavėjo banką, laikomi bankais tarpininkais (mokėtojo įgaliotiniais (agentais), kurių paskutinis išsaugo nuosavybės teisę į pinigus iki banko gavėjo sąskaitos kreditavimo momento); tiesa, banko gavėjo sąskaitos kreditavimo momentas gali būti traktuojamas kaip pranešimo gavėjo bankui apie sąskaitos kreditavimą išsiuntimo momentas (pavedimas laikomas baigtu gavus pranešimą) arba kaip momentas, kai bankas gavėjas išsiunčia savo patvirtinimą, kad sutinka su sąskaitos kreditavimu (pavedimas laikomas baigtu gavus patvirtinimą). Pastaroji samprata įtvirtinta ir 1992 m. Tipiniame įstatyme, kurį rengiant vadovautasi faktu, jog sąskaitos kreditavimas bet kuriuo atveju įmanomas tik bankui gavėjui sutikus, kadangi kreditinio saldo padidėjimas reiškia kreditinės rizikos padidėjimą. Taigi mokėjimo atlikimo atvejais, kai sąskaita yra kredituojama, mokėtojo prievolės laikomos įvykdytomis, kai bankas gavėjas panaudoja kredituotas į jo sąskaitą lėšas arba „jei jos [lėšos] nepanaudojamos kitą banko darbo dieną, einančią po dienos, kurią kredituotos lėšos pateikiamos naudoti, ir bankui gavėjui tampa apie tai žinoma“ (6 str. p. c). Kitaip tariant, bankas gavėjas gali arba patvirtinti mokėjimą (panaudodamas pinigus ar nutylėdamas per atsakymui skirtą terminą), arba atmesti šį mokėjimo būdą. Atvejis, kai trečiasis bankas yra centrinis bankas, kuriame bankas siuntėjas turi sąskaitą, gali būti vertinamas kaip išimtinis: dėl minimalios kreditinės rizikos bankui gavėjui mokėjimas laikomas atliktu, mokėtoju galutinai atsiskaičius su banku gavėju;

3. momentą, kai pavedimą akceptuoja gavėjo bankas (šio momento įtvirtinimas (būdingas bendrosios teisės valstybėms), turi privalumą, kadangi atsiranda savarankiška prievolė gavėjo bankui: sąskaitos kreditavimo patvirtinimas pats savaime negali būti laikomas gavėjo teisės sukeliančiu juridiniu faktu; kita vertus, svarbu pažymėti, jog šiuo atveju susiduriama su sunkumais nustatant akcepto laiką);

4. lėšų įskaitymo į gavėjo sąskaitą momentą (taisyklė sukurta plėtojant ankstesniąją, ji numato objektyvų kriterijų akcepto laikui nustatyti; kita vertus, panaudojant elektronines atsiskaitymų sistemas, kyla sunkumų, registruojant įskaitymo laiką, be to, problemiški tampa „įskaitymo iki įvykdymo datos“, „įskaitymo iki mokėjimo datos“, „procentų per keletą dienų nuo įskaitymo momento“ atvejai); vienas šios taisyklės atvejų yra pranešimo gavėjui apie įskaitymą išsiuntimo momentas: pavedimas laikomas baigtu, išsiuntus pranešimą;

5. pavedimo sumos išdavimo grynaisiais pinigais momentą (ši taisyklė paprastai taikoma vartojimo ir pašto pavedimams; pavedimas laikomas baigtu, gavus numatytą sumą grynaisiais pinigais).

„Baigus kredito pavedimą, gavėjo bankas tampa gavėjo skolininku jo neakceptuoto mokamojo pavedimo sumos dydžiu“ (Tipinio įstatymo 19 (1) str.). Bankų sistema įvykdo savo prievolės pavedimo davėjui, o jis įvykdo savo prievolės, kilusias iš sudaryto kontrakto gavėjui. Siekiant apsisaugoti nuo kredito pavedimo, nebaigto dėl banko gavėjo negalėjimo (nemokumo ar kitų priežasčių) ar nesugebėjimo (valstybės draudimo pervesti lėšas, karo ir kt.) įvykdyti mokamąjį pavedimą, juridinių pasekmių ir kartu ginant mokėtojo ir bankų siuntėjų interesus, naudojamos „pinigų grąžinimo garantija“, kuria remiantis, anuliuojama siuntėjo prievolė apmokėti pavedimą bankui gavėjui. Jau sumokėjusiam siuntėjui pavedimo suma grąžinama atsižvelgiant į banko procentus. Lėšų atlyginimo grandinę pradeda mokėtojo bankas, kuris privalo atlyginti mokėtoju bet kurį priklausantį mokėjimą su procentais už laikotarpį pradedant mokėjimo dieną ir baigiant lėšų atlyginimo dieną. Pavedimo davėjo

bankas gauna teisę išieškoti pervedimo davėjui sumokėtas lėšas iš banko gavėjo, kuris savo ruožtu išieško lėšas iš kito pervedime dalyvavusio banko gavėjo ir t.t. iki pat banko, nebai- gusio kredito pervedimo. Taigi „pinigų gražinimo garantija“ gali būti vertinama kaip restitucija ir nepriskiriama banko gavėjo atsakomybei.

Analizuojant pervedimo baigimo klausimą, būtina atsižvelgti taip pat ir į galimas trečiųjų asmenų teises į pervedimo sumą, atsirandančias iki pervedimo baigimo momento, ir kolizijas, kylančias pervedus. Kolizijų tarp trečiųjų asmenų teisių ir teisių, kylančių iš lėšų pervedimo, atsiradimas aiškintinas remiantis faktu, jog šios teisių grupės (trečiųjų asmenų teisės ir pervedimo dalyvių teisės) reglamentuojamos skirtingomis normomis (teisės normomis, reguliuojančiomis nemokumą; civilinės teisės nuostatomis, susijusiomis su teisnumu; procesinės teisės aktais, reglamentuojančiais arešto sąskaitai uždėjimą). Išskirtinos kelios taisyklės, kuriomis remiantis galima išspręsti šias kolizijas.

1. Nors mokėtoju mirus agentiniai santykiai tarp jo ir bankų paprastai nutrūksta, bankas atlieka operacijas iki pranešimo apie mirtį arba paveldėtojų (trečiųjų asmenų, pareiškusių pretenzijas į sąskaitą) nurodymų baigti operacijas gavimo.
2. Mokėtojo nemokumo atveju bankas netenka teisės priimti vykdyti kliento pavedimus neatsižvelgiant į tai, ar buvo gautas pranešimas apie nemokumą.
3. Su mokėtojo teisnumu susijusiais atvejais pradėto pervedimo baigimo problema sprendžiama įvairiai. Jei mokamąjį pavedimą pateikia nepilnametis ar psichiškai ne- sveikas asmuo, pavedimas anuliuojamas. Jeigu mokėtoju paskelbiamas nuosprendis baudžiamojoje byloje, pervedimas turi būti baigtas, kadangi mokėtojo asmeninio statuso apribojimas nekliudo gavėjui pasinaudoti lėšomis.
4. Areštavus mokėtojo sąskaitas, bankas privalo nutraukti pervedimą, informuodamas mokėtoją apie areštą.
5. Tais atvejais, kai pervedimą mokėtojas atlieka nenorėdamas įvykdyti prievolę gavė- jui, prieš mokėtoju atšaukiant pavedimą, turi būti gautas gavėjo sutikimas tai pada- ryti.

Bet kuriuo iš nurodytųjų atvejų trečiųjų asmenų teisės ima daryti poveikį banko prie- volėms atlikti pervedimą tik nuo atitinkamo pranešimo įteikimo momento.

Išvados

Apibendrinant galima pasakyti, jog, nepaisant didėjančios lėšų pervedimo, kaip vieno prievolės įvykdymo būdų, vaidmens svarbos, Lietuvoje šiam klausimui iki šiol skiriama ne- pagrįstai mažai dėmesio. Antra vertus, itin sparčiai augant tarptautinės prekybos mastams, susiduriama ne tik su nepakankamo nacionalinio lėšų pervedimo teisinio reguliavimo pro- blema, bet ir su vienodų tarptautinių taisyklių šioje srityje trūkumu. Kadangi kolizijos tarp skirtingose valstybėse galiojančių atsiskaitymų negrynaisiais pinigais reguliuojančių teisės aktų mažina tarptautinių atsiskaitymų efektyvumą, būtina šiuos teisės aktus unifikuoti ir kartu tarptautiniu mastu teisiškai reguliuoti atsiskaitymus negrynaisiais pinigais.

LITERATŪRA

1. Ухтуев Г. А. Банковское право. – Москва, 1990.
2. Лунц Л. А. Денежное обязательство в гражданском и коллизионном праве капиталистических стран. – Москва, 1948.
3. Revue de droit bancaire. – Paris, 1992.
4. Агарков М. М. Основы банковского права. 2-ое издание. – Москва, 1994.
5. Компанец Е. С., Полонский Э. Г. Применение законодательства о кредитовании и расчетах. – Москва, 1967.
6. Куник Я. А. Кредитные и расчетные отношения в торговле. – Москва, 1976.
7. Либерман Ф. Х. Расчетная дисциплина при поставках. – Москва, 1974.

8. Новоселова Л. А., Ефимова Л. Г. Банки: ответственность за нарушения при расчетах. – Москва, 1996.
9. Кауфман И. М. Теория и практика банковского дела. 1873.
10. Эльясон Л. С. Деньги, банки и банковские операции. – Москва, 1926.
11. Ландкоф С. Н. Чек и жироприказ. – Харьков, 1931.
12. Саватье Р. Теория обязательств. Юридический и экономический очерк. – Москва, 1972.
13. Коган М. Л. Предприятие и банк: операции и сделки, права и обязанности. – Москва, 1993.

Transference of Working Means as One Way of Obligation's Realization

Doctoral Candidate V. Toločko

Joint Stock Company „Lietuvos žemės ūkio bankas“

SUMMARY

As the new business undertaking mechanisms have emerged and are under development, the role of credit institutions (first of all, commercial banks) has increased in providing financial services to enterprises and organisations. Recently the area involving non cash settlements has increased considerably, their new forms are implemented in practice, as well as the ways of electronic transfers of information on payments are used more actively. The necessity of analysis concerning issues on legal regulation of settlement relations is determined by lack of research in this area as well as increased demand among specialists, working in the field of finance, credit and foreign trade. The regulatory acts of Lithuania enforce only general legal standards, which should be developed in further legal acts, which have not been prepared or adopted yet. Unfortunately, it has to be noted that despite of the increasing role of money transfer, as one of the ways of fulfilling one's obligations, this issue is unreasonably insufficiently addressed in Lithuania. On the other hand, as volumes of international trade have been considerably increasing, not only the problem regarding legal regulation of insufficient transfer of national funds is faced, but also the lack of uniform international rules is met. As the collisions of different legal acts, as effective in the country and regulating non cash settlements, decrease the efficiency of international payments, unification of these legal acts and at the same time international legal regulation of non cash settlements is needed.

Money transfer in this article as a separate instrument of non cash settlements is analysed in the national (Lithuania, USA, France and Russia) context as well as in the international context of legal regulation mechanism measures. The first part of the article presents the concept of money transfer, and the second part analyses international legal acts regulating money transfer and problems limiting the possibility of unification of legal acts regulating money transfer.